

MAFKURA VA TERRORIZM**Sarvar Saidov Faxriddin o'g'li****Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti****Yurisprudensiya fakulteti****III bosqich talabasi****[https://doi.org/ 10.5281/zenodo.7809720](https://doi.org/10.5281/zenodo.7809720)**

ANNOTATSIYA:Maqolada terrorizm mafkurasini, ya'ni uning ichki semantik mazmuni haqida so'z boradi. Muallif terrorizm mafkurasining o'rni va uning xarakterli xususiyatlarini ochib beradi. Mafkura, muallifning fikricha, terrorchilik faoliyati quriladigan poydevor bo'lib, uning maqsadli va qadriyat-semantik tomonlarini aks ettiradi. Mafkurasining qadriyat mazmunini sub'ektiv ahamiyatga ega bo'lgan va terrorchilik faoliyatiga ma'no beruvchi erkinlik va adolat g'oyalari tashkil etadi.

Maqola so'nggida terroristik mafkuradan yoshlarni himoya qilish borasida tavsiyalar taqdim qilingan.

KALIT SO'Z VA IBORALAR:terrorizm, mafkura, dunyoqarash, radikalizm, g'oyalar, fanatizm, qadriyatlar, erkinlik, adolat.

Zamonaviy dunyoda global tahdid bo'lgan terrorizm muammosi milliy xavfsizlikni ta'minlashning ham ustuvor yo'nalishi bo'lib, terrorizmning mohiyatini, uning chuqur negizini oydinlashtirishga qaratilgan maxsus tadqiqotlar predmeti va siyosiy hodisa hisoblanadi.

Terrorizm mafkurasini haqidagi fikrlarni terrorchining dunyoqarashini tashkil etuvchi g'oyalar doirasi bir-biriga to'g'ri kelmaydi, degan fikr bilan boshlash ham maqsadga muvofiq. Terrorizm mafkura emas, balki turli siyosiy harakatlar tarafdorlari qo'llashi mumkin bo'lgan isyonkor strategiyadir. Shunday qilib, terrorizm mafkurasini ma'lum bir dunyoqarash va amaliy harakatlarga yo'l-yo'riq sifatida turli mafkuraviy ildizlarga ega ekanligi ta'kidlab o'tish kerak. Bakunin, Xaynsen, Most, Marigellalar terrorizm mafkurachisi desak, bu mualliflarni o'rganish orqali biz islomiy aqidaparast, neonatsistni tushunamiz, degani emas. U.Lakyor ta'kidlagan o'zining universalligi va vijdotsizligiga qaramay, terrorizm falsafasi uning ko'p turlari mavjudligining mohiyatini tushuntirib bera olmaydi, chunki u g'oyalarga emas, texnologiyalarga asoslanadi. Bunda qanday g'oyalar zo'ravonlikning rivojlanishi va tarqalishi, pirovardida terrorchilik tendensiyalarining paydo bo'lishi uchun qulay zamin yaratishi mumkinligini tushunish kerak.

Terrorizm ikki tomonning, ya'ni ichki va tashqi tomonning birligi. Terror tashqi tomonga tegishli, u zo'ravonlik, qo'rqitish, ramziy ifodalash, namoyishkorlik kabi xususiyatlar bilan ajralib turadigan terroristik faoliyat amaliyoti. Biroq, terrorizmni faqat uning tashqi ko'rinishlari – terrorchilik harakatlariga ko'ra tushunib bo'lmaydi, ular ko'pincha bir qarashda mantiqsiz, ma'nosiz ko'rinadi, terrorizm va uning tarkibiy qismlarini chuqur, muhim tahlil qilish, ulardan biri mafkura zarur. Aynan mafkura barcha terrorchilik faoliyatining asosi bo'lib, unga ma'no, maqsad, sub'yektiv qiymat va ahamiyat beradi.

Terrorizm mafkurasini o'rganish nafaqat uning asoslarini, xususiyatlarini, odamlarning ma'lum bir doirasi uchun jozibadorligi sabablarini aniqlashga imkon beradigan nazariy ahamiyatga ega, balki ushbu xavfli hodisaga qarshi kurashishning samarali strategiyasini yaratishga yordam

beradigan amaliy ahamiyatga ham ega deyish mumkin. Nafaqat jismoniy qarama-qarshilik, balki mafkuraviy jihatdan ham.

Hech ham sir emaski, hozirgi vaqtda terrorizmga qarshi mafkuraviy kurash muammosiga jiddiy e'tibor qaratilmoqda, bu mamlakatlarning qonun hujjatlarida o'z aksini topgan. Ushbu qonun hujjatlari terrorizm tahdidini tubdan kamaytirish uchun uning asosini terrorizm mafkurasi tashkil etuvchi takror ishlab chiqarish tizimini yo'q qilishga xizmat qiladi. Shu munosabat bilan jamiyat tomonidan terrorizm mafkurasini qat'iy rad etishni shakllantirish bo'yicha faol chora-tadbirlar dasturlarini taklif etish noo'rin emas.

Yan shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy terrorizm turlarini mafkuraviy asoslarga ko'ra tasniflash juda qiyin. Zamonaviy terroristik mafkuralarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ular mustaqil, konseptual tarzda tuzilgan tuzilmalar shaklida mavjud emas, balki turli mafkuralarning sintezini ifodalovchi eklektik xususiyatga ega. Ular XIX asrda shakllangan zamonaviy asosiy mafkuralarning quyidagi xususiyatini o'z ichiga oladi; anarxizm, konservatizm, marksizm, fashizm, millatchilik kabi ijtimoiy-siyosiy mafkuralarning o'zining tub ifodasida, shuningdek, kontekstdan olib tashlangan va sub'yektiv talqinda berilgan ayrim falsafiy va diniy o'zgartirilgan g'oyalar.

Terrorizm mafkurasi muayyan bir dunyoqarash asosida shakllanadi, u o'zida ma'lum bir mentalitet turini aks ettiradi va quyidagi xarakterli xususiyatlarga ega:

- voqelikni inkor etgunga qadar buzilgan idrok etish;
- qarashlardagi radikalizm va harakat usullarini haddan tashqari tanlash;
- aqidaparastlik, g'oyaga berilib ketish;
- utopizm va belgilangan maqsadlarga erishishga mutlaq ishonch;
- ong mifologiyasi, dunyoni tahdidga yo'naltirilgan idrok etish;
- dualizm, qutblanish ("biz ularga qarshimiz"), "Dushman" obrazida "Boshqa"ni idrok etish;
- murosasiz; raqiblarga nisbatan o'ta murosasizlik, majburlash istagi ularning qadriyatlarini;
- dogmatizm, haqiqatga to'liq va mutlaq egalik qilish da'vosi.

Terroristik dunyoqarash mutlaq e'tiqodda namoyon bo'ladi uning to'g'riligi, bu tanqidiy fikrlashga to'sqinlik qiladi va hech qanday shubhaga o'rin qoldirmaydi. «Inson-xudo» sifatida harakat qilgan terrorchilar o'z huquqlarini qonundan ustun qo'yib, «haqiqat» va «noto'g'ri», «adolatli» va «nohaq» baho berishda hakam va oxirgi chora sifatida ishlash huquqini tan oladilar. Shu nuqtai nazardan qaraganda, terrorizm mafkura ifodasi sifatida dunyoga, sodir bo'layotgan har bir narsaga nisbatan o'ta prinsipial pozitsiya, mavjud va hamma narsaga o'lchov qo'yadigan shunday mavjudot mavqei uchun kurashdir.

Terrorizm evolyutsiyasi mafkuraning funksional maqsadining o'zgarishini ko'rsatadi. Ijtimoiy-siyosiy norozilikning ekstremal shakli sifatida terrorizmning qadriyatli asosi bo'lgan erkinlik va adolat g'oyalari zamonaviy terrorizmga deklarativ xarakterga ega bo'lib, mafkuraviy mimika va pragmatik manipulyatsiya vazifasini bajaradi. Xullas, zamonaviy terrorizm

mafkurasi asta-sekin hukmronlik va hokimiyat uchun kurash vositasiga aylanib bormoqda. Bu esa Makiavel ta'limotiga ko'ra, o'ziga xos oliy ayyorlikdir.

Ayni yuqorida keltirilgan ma'lumotlar, fikr-mulohazalar natijasida aytish kerakki, davrning terroristik mafkurasi qurboniga aylanishi mumkin bo'lgan kelajak avlod vakillarini ushbu salbiy g'oyalar ta'siriga tushib qolmasliklarini oldini olish uchun, avvalo, ularga bu illat haqida to'liq ma'lumot berib borish kerak. Ma'lumotlarni shunchaki matn shaklida emas, balki innovatsion texnologiyalardan unumli foydalanib; innovatsion metodlarga o'rinli murojaat etish natijasida taqdim qilish ularda terrorizm mafkurasiga nisbatan qarshi emotsiyani, harakatni kuchaytirishga turtki beradi.

References:

1. The Social Psychology of Suicide Terrorism. 19/10/2014/ by de la Corte Ibáñez, Luis <https://www.ict.org.il/Article/1233/The-Social-Psychology-of-Suicide-Terrorism> (дата обращения: 07.12.2016).
2. Goodwin J. A Theory of Categorical Terrorism. Social Forces, Vol. 84, No. 4 (Jun., 2006), pp. 2027–2046.
3. Дашкова С.В. Идеологическая мимикрия и деструктивная сущность современного терроризма: дис ...канд. филос. наук. Волгогр. гос. университет, Волгоград, 2005. – 156 с.
4. Terrorists, Victims, and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences. / edited by Andrew Silke. Chichester, England: John Wiley & Sons, Ltd., 2003. 276 p.